

Η Γυναίκα του Κανδαύλη

Εδώ και λίγα χρόνια, συχνά πυκνά, στη φλύαρη ειδησεογραφία, γίνονται αναφορές σε περιστατικά που παραπέμπουν σε ενδοοικογενειακή βία. Χρησιμοποιείται, δόκιμα ή αδόκιμα, ο όρος “γυναικοκτονία”, και η περίπτωση, για όσους ασχολούνται στον πρωτογενή αγροτικό τομέα, παραπέμπει στη . . . δακοκτονία. Πάντως, ο όρος αυτός χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Αγγλία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα για να υποδηλώσει “τη δολοφονία μιας γυναίκας”, κυρίως από τον σύζυγό της ή τον σύντροφό της, όπως θα λέγαμε σήμερα, προφανώς από “ασύδοτη ερωτική παθολογία”. Αργότερα, ο όρος δημοσιεύτηκε και σε κάποιο λεξικό νομικών όρων, μέχρι που, το 1976, μία φεμινίστρια συγγραφέας από το Cape Town τον καθιέρωσε και στη σύγχρονη εποχή. Η ίδια, για πολλές δεκαετίες, είχε αφιερώσει τον ακτιβισμό της “in research on [sexual violence](#) against women and girls”.

Αλήθεια, με τα ανάστροφα φαινόμενα, που είναι επίσης πάρα πολλά, όπου οι ρόλοι, θύτης-θύμα, της γυναίκας και του άνδρα αντιστρέφονται, πότε θα δοθεί η ανάλογη έμφαση; Γιατί περνάνε στα ψιλά της μονόπλευρης ειδησεογραφίας; Δεν υπάρχει εδώ “ασύδοτη ερωτική παθολογία” σε ανάστροφη κατεύθυνση; Πάντως ο Ηρόδοτος, παρ’ ότι γνωστός ως “πατέρας της Ιστορίας”, πριν τόσες χιλιετίες, εντύπησε και σε περιπτώσεις “έρωτα και εξουσίας”, όπου πρωταγωνιστούν γυναικείες μορφές. Αυτοτελείς μυθιστορίες, με έντονη την παρεμβολή του θείου στα ανθρώπινα, και με τραγικές καταλήξεις προσώπων, κυρίως της εξουσίας, όταν η αλαζονεία τους και η αυθαιρεσία τους καταλύει το μέτρο του θεϊκού ή ανθρώπινου δεοντολογικού ηθικού κανόνα. Αλλά και την κατάλυση του νόμου από τον έρωτα. Γι’ αυτές τις εν πολλοίς άγνωστες μυθιστορίες του, ο Ηρόδοτος προσφωνήθηκε και ως “Μία άγνωστη Μεγαλειότητα”.

Πολλοί βασιλικοί οίκοι στην αρχαία Ελλάδα οριοθετούσαν την καταγωγή τους μέχρι τον ενδοξότερο ήρωα της ελληνικής μυθολογίας, τον Ηρακλή και της Δηϊάνειρας, και όχι μόνον. Πρόκειται για τους Ηρακλείδες, με την κάθοδο των οποίων στην Πελοπόννησο σχετίζεται η άφιξη των τελευταίων Δωριέων στον Ελλαδικό χώρο. Κάποτε, ανεπιθύμητοι και καταδιωκόμενοι, σκόρπισαν και δημιούργησαν βασιλεία εκείθεν των θαλασσών, ναι, και στη Λυδία της Μικράς Ασίας. Εκεί η αρχαιότερη πόλη οι Σάρδεις, με τον έντονο αρχαιοελληνικό πολιτισμό. Θεωρείται, ότι η Λυδία ήταν η πρώτη που έκοψε νομίσματα από χρυσό και ασήμι.

Ένας γιός του Ηρακλή, λοιπόν, ο Αλκαίος, τον οποίο είχε αποκτήσει “με μία γυναίκα από τη Λυδία”, την Ομφάλη, προφανώς σκλάβα, θεωρείται γενάρχη των Ηρακλείδων της Λυδίας και βασιλιάς της. Τελευταίος βασιλιάς αυτής της γενιάς, ιστορικό-μυθολογικά, ήταν ο Κανδαύλης. Οι χρονολογίες δεν έχουν σημασία. Ούτε και η ακριβής ιστορική ταυτότητα των προσώπων.

Αργότερα η Λυδία θα φθάσει στη μεγαλύτερη ακμή της, επί Κροίσου, ο οποίος, εκμεταλλευόμενος τα ορυχεία του Πακτωλού, θα γίνει ο πλουσιότερος άνθρωπος της εποχής, και θα υπερηφανεύεται γι’ αυτό, με περίσσεια έπαρσης, χωρίς να υποπτεύεται την Τίση που ακολουθεί την Ύβρη. Παρ’ ολίγον ο ίδιος να έχει φρικτό τέλος. Νικήθηκε από τον Κύρο, αιχμαλωτίστηκε, και τη στιγμή που ανεβασμένος στην πυρά ετοιμαζόταν να πεθάνει, φώναξε, μετανοιωμένος, τρεις φορές, “Σόλων, Σόλων, Σόλων”, ενθυμούμενος τα λόγια του σοφού Αθηναίου σοφού, ο οποίος, όταν τον είχε επισκεφθεί, του είχε πει για τον κολοφώνα της δόξας και του πλούτου του, “Μηδένα προ του τέλους μακάριζε”. Ο Κύρος ζήτησε να μάθει τι εσήμαινε αυτή η επίκληση του Σόλωνα. Και ακούγοντας τη σχετική ιστορία, χάρισε στον Κρόισο τη ζωή και τον κράτησε κοντά του ως σύμβουλο. Τον Κανδαύλη, όμως δεν μπόρεσαν να σώσουν ούτε οι θεϊκοί χρησμοί ούτε κάποια ανθρώπινη παρέμβαση. Ναι, μέσα από την αφήγηση του Ηρόδοτου, θυματοποιείται, μεθυσμένος από την πολύδωρη ευτυχία του.

Ο βασιλιάς των Σάρδεων, λοιπόν, Κανδαύλης, “ηράσθη της εαυτού γυναικός”. Ο Ηρόδοτος δεν μας δίνει το όνομά της. Τι να υποθέσουμε! Μας δίνει όμως την άκρατη, την εμμονική, την παθολογική ιδέα που είχε για την σύζυγό του. “Ερασθείς δε, ενόμιζεν ότι είναι γυναίκα πολλού πανσέων καλλίστη”. Αυτό, βέβαια, δεν είναι παράλογο. Ίσως να είναι και ο κανόνας, για όλους. Ενώ, όμως, βίωνε μια τέτοια εμπειρία “ηδονικής και πανωραίας εικόνας”, το θεωρούσε ανούσιο να μην μπορεί να έχει την επικύρωση του κάλλους της γυναίκας του και από τρίτους. “Και δη και το είδος της γυναικός υπερεπαινέων” θέλησε να την εκθιάσει. Σε ποιόν; . . . στον Γύγη.

Ο Γύγης, με τον οποίον ασχολείται και ο Πλάτων, κατά μία άποψη ήταν βοσκός. Κάποια μέρα, εκεί στην ερημιά, θα τον ταρακουνήσει ισχυρός σεισμός. Όταν θα συνέλθει, ίσως από περιέργεια, θα κατέβη στο γήινο χάσμα που είχε δημιουργηθεί, για να βρεθεί μπροστά σε ένα μπρούτζινο άγαλμα. Χάσμα και στη συνείδησή του. Στην κούφια κοιλιά του αγάλματος, ένας νεκρός γίγαντας. Στο χέρι του φοράει χρυσό δακτυλίδι. Θα αποδειχθεί έως μαγικό. Θα το φορέσει και θα διαπιστώσει ότι ανάλογα με το πως περιέστρεφε τη σμαραγδένια πέτρα, ο ίδιος γινόταν αόρατος. Νόμισε, ότι με τη βοήθεια του δακτυλιδιού μπορούσε να πετύχει τα πάντα. Ήταν ένα απρόσμενο όπλο. Με τη βοήθειά του, έγινε φίλος και μέλος της φρουράς του Κανδαύλη, κερδίζοντας την απεριόριστη εμπιστοσύνη του. Δεν θα μείνει εκεί!

Ο μετέπειτα προσωπικός πιλότος του προσφάτως εκλιπόντος τέως βασιλέως, και αρχιχειριστής στην Ολυμπιακή του Ωνάση, Παύλος Ιωαννίδης, μετά την κατάρρευση του μετώπου και την Γερμανική Κατοχή (τριπλή ήταν), μέσα στην απόγνωση του, δεκαοχτάχρονος, πήγε στη γειτόνισσα να του πει το φλυτζάνι. Είσαι αεροπόρος; Τον ρωτάει. Όχι δεν είμαι, της απαντάει. “Και αν δεν είσαι . . . θα γίνεις”, επιμένει η γειτόνισσα. Σε λίγο ο Ιωαννίδης θα βρεθεί στη Μέση Ανατολή, θα φοιτήσει σε σχολή και θα γίνει αεροπόρος. Έφυγε πλήρης ημερών. Ο Γύγης θα πάει στο Μαντείο των Δελφών, όπου ο θεός δια στόματος Πυθίας θα τον διαβεβαιώσει, ότι θα πάρει τον βασιλικό θρόνο της Λυδίας και ότι η εκδίκηση των Ηρακλειδών, τους οποίους θα εκθρόνιζε, θα έπεφτε στον πέμπτο απόγονό του. Μέχρι τότε . . . Τριάντα τάλαντα ζύγιζαν οι έξι χρυσοί κρατήρες που δώρισε ο Γύγης στο ιερό του Απόλλωνα για τον ευνοϊκό χρησμό.

Τα μάτια πείθονται για την αλήθεια περισσότερο απ’ ότι τα ώτα, σκέφτεται ο Κανδαύλης, και παραχρήμα καλεί τον Γύγη, “ποίεε εκείνην θεήσεαι γυμνήν”. Χμμμ! Ο Γύγης, προσποιητά ή όχι, θα αρνηθεί λέγοντάς του ότι κάτι τέτοιο θα ήταν άνομο και ανήθικο, διότι από τη στιγμή που μία γυναίκα βγάζει τα ρούχα της, αφήνει ακάλυπτη και τη ντροπή της. Ο βασιλιάς επιμένει. Θα κρυφτείς πίσω από το παραθυρόφυλλο του υπνοδωματίου, του λέει, και θα την παρακολουθείς καθώς θα γδύνεται μέχρι να καταλήξει στη συζυγική κλίνη. Να, πάνω σε αυτό το θρονί, συνεχίζει ο ερωτευμένος σύζυγος, βγάζοντας ένα προς ένα τα ρούχα της, θα τα αποθέτει, και έτσι, με όλη σου την ησυχία, θα μπορέσεις να την θαυμάσεις – “και καθ’ ησυχίην πολλήν παρέξει θεήσασθαι”.

Έτρεμε, μήπως τον έβρει κάποιο κακό, υπακούοντας στα κελεύσματα του κύρη του. Δεν ξέρομε, τι το υποσυνείδητο τού υπαγόρευε, ο καθένας ας πάρει θέση. Τελικά θα γίνει η τρίτη ζωντανή παρουσία του όλου σκηνικού. Εκδήλωση αισθημάτων και άλλα επιφωνήματα από πλευράς Γύγη, με το που αντίκρουσε τη γυναίκα να βγαίνει από τα ρούχα της, δεν μας δίνει ο και νουβελογράφος Αλικαρνασσεύς του 5^{ου} π.Χ. αιώνα. Το βέβαιο είναι ότι ο Γύγης βιάστηκε να φύγει, πριν οι δύο ερωτευμένοι σύζυγοι κουκουλωθούνε.

“Και η γυνή επορά μιν εξιόντα”. Τον αντιλήφθηκε με την άκρη του ματιού της. Καμία ταραχή από πλευράς της. Ψυχραιμία και αυτοκυριαρχία. Θα νοιώσει όμως βαρέως προσβεβλημένη για την τιμή της και την αξιοπρέπειά της. Ο άνδρας της την είχε εκμηδενίσει. Στους Λυδούς η γύμνια εθεωρείτο μεγάλη ντροπή. Και το γυναικείο “σατανικό” μυαλό αρχίζει να απεργάζεται εκδίκηση. Αφού εξασφάλισε τη συμπαράσταση των πιστών υπηρετών της, θα καλέσει τον Γύγη. Του έθεσε το δίλημμα, ή να σκοτώσει τον άνδρα της, να την παντρευτεί και να αναλάβει τη βασιλεία, ή άμεσα να χάσει ο ίδιος τη ζωή του. Αναπόδραστος εκβιασμός. Ο Κανδαύλης θα σκοτωθεί με μαχαίρι από τον Γύγη στο ίδιο σημείο που είχε δει τη βασίλισσα γυμνή. Τις αντιδράσεις των Λυδών θα καταπραΰνει ο παραπάνω χρησμός.

Ο Γύγης είχε να επιλέξει ανάμεσα στην αυτοσυντήρησή του, αφ’ ενός, και εφ’ ετέρου, στο ηθικό και το δίκαιο. Μάλλον, το ενδεχόμενο να αποκτήσει, όχι μόνον μία όμορφη γυναίκα, αλλά και τον βασιλικό θρόνο, το έβρισκε ελκυστικό και βάραινε στην παλάτσα. Η επιλογή του μεγαλείου του θανάτου, κατά το πρότυπο του Σωκράτη, τον άφηνε αδιάφορο. Και δικαιώθηκε, αφού η Νέμεσις για την Ύβρι που είχε διαπράξει θα χτυπούσε την πόρτα του μετά από πέντε γενιές. Και στην πέμπτη γενεά θα βρεθεί ο Κροίσος.

Παθολογικός έρωτας. Αποδεκτόν. Η κατάλυση όμως της λογικής και κάθε κώδικα ηθικής, η επίδειξη του απόλυτου χαρακτήρα της εξουσίας σε αντίθεση με τις απαιτήσεις των ηθικών φραγμών και των οικογενειακών δεσμών, επόμενο είναι, κάποτε να απασχολήσει είτε την Τίση είτε τη Νέμεση. “Χρὴν γὰρ Κανδαύλη γενέσθαι κακῶς”, θα συμπεράνει ο Ηρόδοτος.

Ειρήσθω εν παρόδω, όταν το βασιλόπαιδο της Θήβας, Ακταίων, έτυχε να δει την Άρτεμη γυμνή, η θεά αναστατώθηκε, τον μεταμόρφωσε σε ελάφι και έδωσε εντολή στα πενήντα σκυλιά που τον συνόδευαν να τον κατασπαράξουν. Η εσχάτη τιμωρία, εν τω άμα και το θάμα, χωρίς τις μακρόσυρτες αναβολές της ελληνικής Δικαιοσύνης.

Ναι, δεν γνωρίζομε πότε έγινε η τελευταία μυσταγωγία επαφής με σκιές και ήχους νεκρών συγγενικών και φιλικών προσώπων στο Νεκρομαντείο, εκεί στην άκρη της Αχερουσίας. Πάντως, χρησμούς δε έδινε, όπως τα άλλα Μαντεία. Γι’ αυτό και η εξαδέρφη επέμενε να μου πει το φλυτζάνι, εκεί στο χωριό της κοντά στις πηγές του Αχέροντα. “Να, εδώ, μου λέει, δίπλα στο εθόσημο, ξεχωρίζει μια περίτεχνη τούφα από γυναικεία μαλλιά”. Ήταν αρχές του 1970. Φτασμένος αεροπόρος. Ο ρομαντισμός των αιθέρων να κυριαρχεί.

Θα θελήσω να βελτιώσω τα αγγλικά μου. Την προφορά την είχα από τις γκουβερνάντες μου. Τότε που μερικές φορές φορούσα και παπούτσια, καθ’ υπερβολήν! Και να, βρίσκομαι στο φωτιστήριο της Αλικής. Downtown Patras. Οκτώβριος της ίδιας χρονιάς. Λένε, ότι τα αποτελέσματα των χρησμών και των προβλέψεων του φλυτζανιού αρχίζουν να φαίνονται στον ίδιο ενιαυτό. Ενώ, λοιπόν, το μάθημα έχει αρχίσει, θυμάμαι εκείνη τη στιγμή τους εξηγούσα τι σημαίνει beacon, ανοίγει η πόρτα και εμφανίζεται μία δεσποινίδα. Εντυπωσιακή, αφράτη, ξεχωριστή, τέλος πάντων. Φορούσε μια χοντρή αλυσίδα στη μέση.

Ο χρόνος σταματάει. Ίσως και η καρδιά. Δαιμονισμένες οι διεργασίες στο ασυνείδητο. Και σαν αστραπή, έρχεται η ετυμηγορία του συνειδητού, “Αυτή θα με δέσει!”! Θα καθίσει στο πρώτο θρανίο. Με την υπόδειξη της δασκάλας, θα της δώσω το βιβλίο μου. Ευχαριστώ, δεν μου είπε, κοριτσίστικη αμηχανία. Τα μαλλιά της, πλούσια και μακριά, παραβίαζαν αβλαβώς τον εναέριο χώρο μου. Διακριτικά, θα πιάσω λίγες τρίχες και θα προσπαθήσω να τις δέσω κόμπο. Θα το αντιληφθεί και θα γυρίσει να με επιπλήξει με βλέμμα ευπρεπές και ύφος έως σοβαρό-βλοσυρό. Μπορεί να ήταν και μια έκφραση που ερχόταν από το μέλλον. Κοιταχτήκαμε περίεργα. Πρόφτασα και της είπα να ασφαλίσει τα γαλαζοπράσινα μάτια. Εκείνη επέλεξε να με κάνει “ασφαλιστή” της, εν τω όλω. Πως πέρασαν τα χρόνια. Πουθενά η Τίσις να φανεί. Μάλλον, δεν υπήρξε Ύβρις!

Αντί κεράσματος! Ευχαριστούμε για την επίσκεψη.

25 Ιανουαρίου 2023, Γρηγόριος Δημ. Νούσιας.